

Hoe haal ik meer uit de leergang?

Focus on Form in het onderwijs Italiaans

Wel of geen grammatica? Op welke manieren kun je in de les aandacht aan de taalvorm besteden? En hoe haal je meer uit de bestaande leergang? Dat waren de vragen die zaterdagochtend 25 mei 2002 centraal stonden op de studiedag 'Taal in Kon-Tekst' van de sectie Italiaans. Folkert Kuiken ging met de deelnemers actief aan de slag met grammatica en liet hen kennismaken met uiteenlopende manieren om leerders 'gevoelig' te maken voor de vorm van taal.

Folkert Kuiken

De aandacht voor grammatica in het talenonderwijs laat een voortdurende golfbeweging zien. In de periode van de grammatica-vertaalmethode was taalonderwijs vrijwel synoniem aan grammaticaonderwijs. Op andere momenten daarentegen werd de aandacht voor de vorm van taal geheel naar de achtergrond geschoven, zoals op het hoogtepunt van de communicatieve benadering.

Kijken we naar resultaten van onderzoek naar het effect van grammaticaonderwijs, dan moeten we concluderen dat deze gemengd zijn. Toch lijkt iedereen het er over eens dat traditionele drill- en structuuroefeningen beter achterwege kunnen blijven ten gunste van uiteenlopende manieren om leerders op de een of ander manier 'gevoelig' te maken voor de vorm van taal. Deze aanpak wordt in de Engelstalige literatuur vaak aangeduid met de benaming *Focus on Form*. Daarbij worden grammaticale vormen niet geïsoleerd aangeboden, maar geïntegreerd, in een betekenisvolle context.

Aandacht voor de vorm gaat dus samen met aandacht voor betekenis.

FonF en bestaande leergangen

Wie de inhoudsopgave van een aantal veel gebruikte leergangen Italiaans doorneemt (zoals *Uno*, *Buongiorno*, *Parlando Italiano*), kan in één oogopslag zien dat de ruimte die daar aan de beschrijving van de grammaticale leerstof wordt gewijd, groter is dan wat er over de communicatieve doelen wordt gezegd. Dat is verbazingwekkend, omdat het in al deze gevallen om leergangen gaat die zichzelf communicatief en/of notioneel-functioneel noemen. We komen in deze leergangen dan ook nog heel wat traditioneel aandoende oefeningen tegen. En waar wel een communicatiever opdracht is opgenomen, zijn de opdrachten vaak weinig uitdagend, zoals wanneer leerders elkaar vragen moeten stellen, waarbij niet alleen de vragen, maar ook mogelijke antwoorden zijn vermeld.

Gelukkig bevatten de genoemde leergangen ook taken die de leerders meer uitdaging bieden, zoals het

raden van een bepaald voorwerp dat een van de leerders in gedachten heeft genomen. Bij een dergelijke opdracht zijn de leerders - bewust of onbewust - bezig met het oefenen van verschillende typen vraagconstructies, zoals *Dov'è di solito? Tu ce l'hai? Dove lo tieni? Com'è? Di che colore è? Di che materiale è fatto? A cosa serve?* (Uno, Unità 19, p. 155).

Nu is het meestal heel goed mogelijk om een bestaande, traditionele en weinig uitdagende oefening interessanter te maken. Vaak kan dat met betrekkelijk weinig kunstgrepen, op voorwaarde dat de volgende drie zaken goed in het oog worden gehouden: afwisseling van groepsvormen, een geschikte werkvorm en een aantal criteria waaraan een goede opdracht moet voldoen. Na een korte bespreking van deze zaken, volgen enkele voorbeelden van opdrachten die gebaseerd zijn op bestaand materiaal. Deze opdrachten zijn vooral betekenisgericht, maar stimuleren tegelijkertijd de aandacht van de leerders voor een bepaalde structuur.

Variatie in groepsvormen

Afwisseling van groepsvormen (individueel, duo's, kleine groepen, klassikaal) kan de interactie tussen leerders en hun betrokkenheid vergroten. Dat geldt niet alleen voor het gebruik van verschillende groepsvormen bij opeenvolgende opdrachten (oefening 1 klassikaal, oefening 2 in duo's, enzovoort), maar ook binnen een en dezelfde opdracht: eerst moet bijvoorbeeld een gesprek individueel worden voorbereid, daarna vindt tussen leerlingen een tweegesprek plaats, waarna een van de leerlingen daarvan klassikaal of in een kleine groep verslag uitbrengt).

Geschikte werkvormen

Bij de meeste opdrachten kan een beroep worden gedaan op (een van) de volgende werkvormen:

- een lijst opstellen,
- gegevens ordenen en sorteren,
- een vergelijking maken,
- een probleem oplossen,
- persoonlijke ervaringen uitwisselen,
- creatieve taken.

Deze indeling is zeker niet uitputtend, maar kan op alle niveaus bij allerlei verschillende onderwerpen worden gebruikt. Op een eenvoudig niveau gaat het vaak om één soort werkvorm, zoals een lijst opstellen of iets rangschikken. Bij een complexere opdracht kunnen verschillende werkvormen elkaar afwisselen, zoals een inventarisatie maken gevolgd door het opstellen van een vergelijking. Bij de meeste werkvormen wordt zowel een beroep op spreken als op luisteren gedaan; vaak ook

moet er iets gelezen worden of is het handig om aantekeningen te maken. Verder kan bij elke werkvorm mondeling of schriftelijk verslag worden uitgebracht.

Voorwaarden voor een goede opdracht

Een goede opdracht moet aan een aantal criteria voldoen.

- **Motivatie:** een taak moet leerders voldoende motiveren.
- **Wederzijdse informatie-uitwisseling:** een taak waarbij leerders wederzijds informatie met elkaar uitwisselen, biedt meer gelegenheid tot interactie en betekenisonderhandeling.
- **Informatiekloof:** als leerders niet over alle benodigde informatie beschikken, worden ze uitgedaagd de onbekende informatie te achterhalen.
- **Planning:** als leerders de gelegenheid krijgen zich voor te bereiden op wat ze moeten gaan doen, verbetert de kwaliteit van de interactie.
- **Gesloten:** een taak met een duidelijk antwoord leidt tot meer betekenisonderhandeling dan een taak met een open einde.
- **Convergent:** bij taken waarbij leerders met elkaar tot één oplossing moeten komen, is de kwaliteit van de interactie hoger en is er meer sprake van betekenisonderhandeling.

Het zal duidelijk zijn dat bij veel opdrachten niet met al deze aanbevelingen tegelijk rekening kan worden gehouden, maar het lukt vaak wel om aan drie of vier voorwaarden te voldoen.

Hoe haal ik meer uit een bestaande leergang?

Tijdens de workshop werd de deelnemers gevraagd om een bestaande opdracht uit een leergang Italiaans interessanter en uitdagender te maken door rekening te houden met bovenstaande aanbevelingen. Verder moest worden aangegeven op welk(e) vormaspect(en) de leerders een beroep moeten doen om de opdracht goed uit te voeren.

Twee groepjes kozen voor de oefening *Il calcio o il basket?* uit de leergang *Buongiorno!* De oefening bestaat uit tien pictogrammen met daaronder de naam van de sport die wordt uitgebeeld. Rechts daarvan staan negen adjectieven waarmee zinnen moeten worden gemaakt, zoals in het voorbeeld *Il calcio è più popolare del basket*. De opdracht is op deze manier behoorlijk voorgekookt en bevat daardoor weinig uitdaging voor de leerders. Daarom stelde één groepje voor om de leerders de pictogrammen zonder benamingen aan te bieden en ze in twee- of drietallen te laten vaststellen welke sport met een bepaald pictogram werd aangeduid. Daarbij zullen al gauw constructies worden gebruikt als *'Secondo me è...'*

Fate delle frasi con "più" o "meno".
Esempio: Il calcio è più popolare del basket.

popolare
impegnativo
pericoloso
interessante
rilassante
facile
difficile
monotono
faticoso

Esercizio 3: Il calcio o il basket? Uit: Buongiorno! p. 149

of 'Penso che...', waarmee een mening wordt uitgedrukt. Vervolgens kan de leerders gevraagd worden welke verschillen er tussen Nederland en Italië bestaan wat de beoefening van deze sporten betreft: *In Olanda è più popolare lo skating mentre in Italia è più popolare lo sci alpino.* Er zal daarbij een veelvuldig beroep op de *comparativo* worden gedaan.

Een ander groepje koos ervoor de leerders individueel een lijst te laten maken met bovenaan de leukste en onderaan de minst leuke sport. Vervolgens kunnen de leerders in twee-, drie- of viertallen hun lijstjes met

elkaar vergelijken en uitleggen waarom ze een bepaalde sport boven- of onderaan hebben geplaatst. Dit levert zinnen met vergelijkingen op zoals de auteurs van *Buongiorno!* zich dat hebben voorgesteld (*Il jogging è più monotono della scherma*), maar de leerders zullen de oefening een stuk gemotiveerder uitvoeren, doordat ze hun eigen voor- en afkeuren moeten uitspreken.

Hoe verzin ik zelf een uitdagende opdracht?

Vervolgens bedachten de deelnemers op basis van authentieke teksten uit *Panorama* of *La Repubblica* zelf een betekenisvolle opdracht. Ook nu weer moesten ze rekening houden met de gegeven aanbevelingen en aangeven op welk(e) vormaspect(en) de taak een beroep doet. Drie groepen kozen voor dezelfde tekst uit *Panorama*: *La spesa non è uguale per tutti.* Daarin worden de aankopen van vier families (in Milaan, Florence, Napels en Syracuse) met elkaar vergeleken.

Eén groep wilde de cursisten in groepjes van vier laten werken, waarbij in de lijst van elke cursist prijzen zijn weggelakt, maar zodanig dat ze met deze gegevens toch in staat zijn om met z'n vieren alle prijzen te reconstrueren. Het gevolg is een oefening met een informatiekloof die de leerders uitdaagt de ontbrekende informatie te achterhalen. De constructie die hiermee wordt uitgelokt, zijn vraagzinnen waarin naar prijzen wordt gevraagd: *Quanto costa...? Quanto pago? Quanto Le devo?* Vervolgens kunnen de vier 'families' met elkaar in discussie gaan over vragen als 'Waarom is een buskaartje in Syracuse goedkoper dan in Milaan, maar geldt het

LA SPESA NON È UGUALE PER TUTTI
A confronto il prezzo di alcuni beni acquistati abitualmente dalle quattro famiglie scelte da Panorama

	Famiglia Portararo (Milano)	Famiglia Naldoni (Firenze)	Famiglia De Filippis (Napoli)	Famiglia Corinzia (Siracusa)
1 kg di pane	3,1	1,5	1,29	1,2
1 kg di pomodori	2,49	2	1,30	1,81
1 kg di arance	1,33	1	1,03	0,77
1 kg di carne tritata	5,83	7,5	5,68	6,2
1 bottiglia acqua minerale	0,3	0,35	0,23	0,50
1 biglietto autobus	1	1	0,77	0,52
Cappuccino e cornetto al bar	1,7	1,6	1,6	1,55
Pizza Margherita e birra in pizzeria	7,75	8	6,2	3,62
Un paio di jeans	60	25	35	40
Un paio di scarpe da donna	50	13	30	25
1 biglietto cinema	6,7	7	4,65	4,65

La spesa non è uguale per tutti. Uit: *Panorama*, 16-5-2002, p. 149.

omgekeerde voor een fles water?' Dergelijke vragen zullen vergelijkingen uitlokken (*Perché Milano è più grande di Siracusa*, enzovoort).

Een tweede groep wilde de cursisten met 20 euro naar een van de vier steden sturen om daar boodschappen te doen. Door de leerders eerst een (boodschappen)lijstje te laten maken, kunnen ze hun aankopen plannen wat de kwaliteit van de interactie ten goede zal komen. In een rollenspel kunnen de boodschappen vervolgens worden gekocht. Relevante constructies zijn in dit verband de manier waarop 'koopvragen' in het Italiaans worden geformuleerd (*Vorrei...*, *Mi servirebbe...*, *Cerco...*) en het gebruik van *di* bij een kilo (*1 kg di pomodori*) en een spijkerbroek (*un paio di jeans*).

De derde groep stuurde aan op een vergelijking tussen Nederland en Italië. Cursisten moeten hun bonnetjes bewaren om vervolgens vast te stellen waar het leven duurder is: in Nederland of in Italië. Verder zou op verschillen in aankopen tussen Nederlanders en Italianen kunnen worden ingegaan: wat doet een Italiaan in zijn karretje en wat stopt een Nederlander erin? In beide gevallen zal het gebruik van de *comparativo* onvermijdelijk zijn.

Slot

De taak om de aandacht van de leerders in een betekenisvolle context op de vorm te richten ging de deelnemers over het algemeen goed af. Al naar gelang de verlangens en behoeften van leerders en docent kan in aansluiting op de uitgewerkte opdrachten desgewenst meer (impliciete dan wel expliciete) aandacht aan de betreffende vormen worden geschonken.

Tijdens de workshop experimenteerden de deelnemers verder met oefenmateriaal uit bestaande leergangen en met andere authentieke teksten. Getuige de resultaten werd de doelstelling van de workshop om docenten 'gevoelig' te maken voor Focus on Form zeker behaald. Aan hen nu de taak om de leerders voor de vorm van taal 'gevoelig' te maken! ■

Met dank aan Elisabetta Materassi en Ineke Vedder voor het aandragen van de Italiaanse voorbeelden.

LITERATUUR

- Doughty, C. & J. Williams (eds) (1998) *Focus on form in classroom second language acquisition*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kuilken, F. & I. Vedder (2000) Het effect van 'Focus on Form' op de verwerving van grammaticale structuren: enkele theoretische en didactische vragen. *Gramma/TTT* 8, 1, 59-78.
- Long, M.H. (1985) A role for instruction in second language acquisition. In K. Hyltenstam & M. Pienemann (eds) *Modelling and assessing second language acquisition*. Clevedon: Multilingual Matters. 77-100.
- Willis, J. (1996) *A framework for task-based learning*. Harlow: Longman.

Op 23 november 2002 vond in 's-Hertogenbosch de prijsuitreiking plaats van ThinkQuest voor de Klas 2002, een internationale 'web-strijd' waarbij leerlingen en docenten educatieve websites maken.

John Daniëls

ThinkQuest voor de Klas maakt deel uit van de jaarlijkse ThinkQuest wedstrijd die oorspronkelijk alleen was bedoeld voor jongeren tussen 8 en 18 jaar. Al een paar jaar mogen ook hun docenten meedingen naar de geldprijzen. De ontwerpen van de leerlingen worden vooral beoordeeld op professioneel ogend webdesign, terwijl die van de docenten ook nog educatieve waarde moeten hebben. De jury moest 30 inzendingen voor het basis- en 26 voor het voortgezet onderwijs beoordelen. Ze zijn te zien op <<http://www.thinkquest.nl>>.

Natawasalu bela hudoed

Docenten en leerlingen die aan de wedstrijd deelnemen, kunnen zelf de onderwerpen kiezen. Deze liggen traditioneel in de hoek van de exacte- en zaakvakken. Opvallend dit jaar was de inzending met de volgende onbegrijpelijke titel: *Natawasalu bela hudoed*. Dit bleek na enig gekklik de enige inzending - echter geen finalist - te zijn voor het moderne vreemde-talenonderwijs. Reden om deze website te gaan bekijken en te vergelijken met de prijswinnaars. *Natawasalu bela hudoed* is te vinden op het adres <<http://proto.thinkquest.nl/~klbo8o/>>.

Het openingsscherf laat alleen Arabische tekst zien. Waarschijnlijk heeft de jury daarom deze website niet tot de finale toegelaten. Wie zijn angst voor de vreemde tekens kan overwinnen en in het rechter frame op de eerste knop drukt, wordt doorverwezen naar het oer-Nederlandse Europees Platform voor het Onderwijs, de initiatiefnemer van de website als onderdeel van het project 'Internationalisering en Innovaties'.

